

Ossendrecht

Op en neer, heen en weer

12 juni 2011

Met de haven van Antwerpen is alles in orde. Dat heb ik zowel bij het gaan als bij het terugkomen kunnen vaststellen. Al was dat bij de terugrit onvrijwillig omdat de GPS aan tijdelijke zinsverbijstering leed. Maar voor de rest kon ik duidelijk zien dat de kranen nog steeds netjes in het gelid stonden, de containers tientallen meter hoog opgestapeld waren en de piramide van Antwerpen als groene bult in deze natuurvijandige omgeving oprees. Het dreigde overigens een beetje een beestenboel te worden. Eerst reed ik aan het Belgische Berendrecht voorbij en ik was op weg naar het Nederlandse Ossendrecht. Dat laatste was, je begreep het al, mijn bestemming voor de wandeling van deze dag.

Volk in de abdij

De tochten die uitgestippeld waren, moesten beginnen in de *Volksabdij Onze Lieve Vrouw Ter Duinen*. Mocht je dat soms al een hele mondvol vinden, dan is het wellicht nuttig te weten dat de congregatie die hier ooit huisde zich liet kennen als „*Congregatie der Christelijke Broeders van de Onbevleete Ontvangenis van de Allerheiligste Maagd en Moeder Gods Maria onder de bescherming van de Heilige Franciscus*.“ En dan moet je weten dat de broeders als kenspreuk „*Simpliciter et Confidenter*“ hebben. Voor zover ik weet is dat enigszins te vertalen als: In eenvoud en vertrouwen. Ahum...

Ik vond dat „*Volksabdij*“ vreemd klinken. Een abdij voor het volk? Van het volk? Door het volk? „*Het Volk*“ is weliswaar een krant geweest in België, van duidelijk katholieke strekking bovendien, maar dat leek me toch wel veel te ver gezocht om daarmee een verband te leggen. Dat bleek ook wel. Al is het me nog steeds niet helemaal duidelijk hoe de vork aan de steel zit. In elk geval, het huidige gebouwencomplex is wel degelijk een soort abdij geweest.

Het merkwaardige beeld voor de Volksabdij van priester en kunstenaar Omer Giellet uit Breskens. 1200 kilo zwaar en uit een 200 jaar oude beuk gehakt.

Er was eens, in 1936, een kapelaan met de naam Floor van Putte. Ver van een figuur in een sprookje was de man de stichter van deze zogenaamde Volksabdij. 1936? Toen zat de wereld toch in een diepe economische crisis? Jawel, en dat liet zich ook hier gevoelen. Daardoor gedreven zette de kapelaan een jeugdwerkkamp voor werkeloze jongeren uit de omgeving op. Door die mensen een zinvolle bezigheid te geven probeerde hij hen voor moreel verval te behoeden. Een nobel doel met een bruikbaar resultaat: het bouwen van het complex. Dat gebeurde tussen 1936 en 1941. Er werd gekozen voor de naam „*Volksabdij*“ om aan te geven dat het een centrum behoorde te zijn waar plaats is voor velen. Een mooie slogan die ik niet vermag helemaal te doorgronden. De Volksabdij ligt nagenoeg in een duinlandschap en als patrones werd de Heilige Maagd gekozen. Zo is vanzelfsprekend de naam Volksabdij Onze Lieve Vrouw ter Duinen ontstaan.

Gedurende de Tweede Wereldoorlog was de Volksabdij een noodziekenhuis. De moordzuchtige bendes van ene A.H. zagen die mooie gebouwen wel zitten om er te gaan nestelen.

Dus ze vorderden simpelweg het geheel. Na de oorlog vonden de Broeders hun abdij terug als een uitgebrande en kapotgeschoten ruïne. Zodat de geschiedenis zich kon herhalen en er weer gemetseld kon worden om het geheel als een feniks uit zijn as te laten verrijzen.

De Broeders van Huijbergen trokken er weer in en ze bleven er werkzaam tot december 2001.

Vlak na de oorlog werd de Volksabdij een opvangcentrum voor NSB-kinderen. De nakomelingen van de mensen dus die zich tijdens de bezetting verbrand hadden. Door iets te innige vriendschap met de Duitsers en hun vergiftigde filosofieën. Zeg maar de Nederlandse „Zwarten“. De kinderen kregen er een technische opleiding. Zo ontstond de latere „L.T.S. Onze Lieve Vrouw ter Duinen“. Deze L.T.S. is in 1995 opgegaan in het Mollercollege Zuidwesthoek. Om destijds de klassen voldoende gevuld te krijgen werden er ook interne leerlingen aangenomen. Er kwam dus een internaat. Dat internaat bleef bestaan tot 1982.

Waarna het geheel werd omgevormd tot het huidige bezinningscentrum voor hen die de drukte van het dagelijks leven even willen ontvluchten. Een wat raar amalgaam van spirituele en stoffelijke gegevens, naar mijn aanvoelen. Tegenover het bezinningscentrum staat namelijk een etablissement dat er schijnt bij te horen en dat zich ooit met de naam *Restaurant „De Blauwe Pauw“*. Dus behalve het tot rust brengen van de geest kan daar ook de knorrende maag tot stilzwijgen gebracht worden. Onder andere door het nuttigen van een menu „Zuster Adolfin“. Ik verzijn dit echt niet! Het menu ontleent zijn naam aan de uit Ossendrecht afkomstige Franciscanes Marie Adolphine. Deze vrouw werd geboren als Kaatje Dierckx. In 1900 werd ze samen met zes medezusters in China vermoord tijdens de Bokseropstand. In 1946 werd ze zalig verklaard en heiligenfabrikant Paus Johannes Paulus II verklaarde haar waardig om in de hemelse scharen opgenomen te worden in het Grote Jubeljaar 2000. De een moet er al wat langer op wachten dan de andere om dit hemelse lintje uitgereikt te krijgen. Een glas-in-loodraam in het restaurant herinnert nog aan deze martelares.

Hier dregt de os

Hoewel de Volksabdij op het grondgebied van Ossendrecht ligt, is dat zeker niet in het centrum van dat dorp. Ik kreeg van dat dorpscentrum dus maar heel weinig te zien.

Ossendrecht is een plaats in de gemeente Woensdrecht. Het ligt tussen Hoogerheide en Putte. Erg dicht bij de Belgische grens dus. Iets wat me vooralsnog ontgaan was.

Eén van de vele verwijzingen naar het „Markiezaat“.

Ossendrecht moet als naam een verbastering van *Usse-drecht* zijn. Met „usse“ worden de duinen langs de Schelde bedoeld. Een „drecht“ is dan weer een doorwaadbare plaats. Duinen zijn er hier in elk geval overvloedig. Hoe het echter zit met dat doorwaadbaar zijn, dat heb ik niet kunnen onderzoeken. Er zijn ook al heel wat jaren overheen gegaan tussen die oorspronkelijke naamgeving en nu.

Ossendrecht wordt in geschreven documenten voor het eerst vermeld in 1187. In 1213 schonk de Hertog van Brabant het gebied aan de Heer van Breda. Ik kwam onderweg meermaals de term „Markiezaat“ tegen. Daaraan ligt heel wat heen en weer schuiven met gebiedsdelen ten gronde. De Heer van Breda leende het gebied namelijk weer uit, waardoor het uiteindelijk gesplitst werd. In 1503 kocht de Heer van Bergen op Zoom één deel van het gebied. Het lijkt een beetje op kwartetten. Het duurde wel tot 1761 tot beide gebieden weer onder één heer werden gesteld. Toen kon het tweede deel door de Markies van Bergen op Zoom worden gekocht.

En ziedaar: het werd een Markizaat. Tenminste: zo denkt een eenvoudige geest als de mijne. Edoch, het ligt natuurlijk weer veel ingewikkelder. Met de term „markizaat“ wordt het

gebied aangeduid onder het bestuur van een markgraaf of markies. Een titel die ik eigenlijk alleen maar ken uit het sprookje „De Gelaarsde Kat“ waarin een Markies van Kaltefleiter voorkomt. In elk geval, het gebied dat van een markies afhangt heet *markgraafschap* of *markizaat* (van het Franse *marquisat*). Bij het Markiezaat van Bergen op Zoom wordt meestal de afwijkende spelling met „ie“ gebruikt. Zeker, in 1533 werd de heer Antoon van Glymes door keizer Karel V verheven tot markies en, zeker, werd de heerlijkheid daardoor toen een markizaat. Formeel overvleugelde ze daarmee dan de Baronie van Breda. Zo'n keizer is echter oppermachtig en die vond het nodig te voorzien in nog wat kleine lettertjes. Het feitelijke belang van het markizaat werd zodoende niet groter want Karel V bepaalde dat de markiezen onderdanen en leenmannen van het hertogdom Brabant moesten blijven. En daar konden ze het dan mee doen.

Net zoals in vele andere plaatsen betekende in Ossendrecht de Watersnoodramp in 1953 een keerpunt. Tot dan bleef het een overwegend agrarisch dorp, hoewel er al vanaf 1830 een cichoreifabriek stond. Een bedrijfje waar surrogaatkoffie werd gemaakt. Na de Watersnood ging de bevolking in toenemende mate werken in andere sectoren dan de landbouw. Vooral de industrie en de dienstverlening. Dit mede dankzij de vestiging van vele grote bedrijven in het Antwerpse havengebied. Ook bood de nieuwe Koningin Wilhelminakazerne in Ossendrecht werkgelegenheid. Er was ook de Vliegbasis Woensdrecht die uitbreidde en die daardoor voor toenemende tewerkstelling zorgde.

Naar de kern van de zaak

Woensdrecht? Vliegbasis? Wacht eens even, dat klinkt toch bekend? Uit een ver persoonlijk verleden, weliswaar.

In 1983 (indien mijn geheugen me niet misleidt) liep ik samen met zo'n 400 000 anderen in Brussel op straat. Om te protesteren tegen het oorlogstuig dat Amerika ons wilde opsloferen. In zijn opperste wijsheid en met het spook van een Russische invasie als schaamlapje vaardigde de NAVO het zogenaamde *Dubbelbesluit* uit op 12 december 1979. Dat besluit voorzag, onder andere, in de plaatsing van 572 middellangeafstandsraketten met kernkoppen in vijf West-Europese landen. Dat waren dan West-Duitsland, Groot-Brittannië, Italië, Nederland en België.

De avond van de overrompelende manifestatie in Brussel, de grootste die België tot dan toe had gezien, sloopte de toenmalige eerste minister Wilfried Martens onder dekking van de duisternis naar de Amerikaanse ambassade. Het was gelukkig voor hem niet ver van

zijn ambtswoning. Op de ambassade van Uncle Sam ging hij, de broek figuurlijk op de enkels en geknield, een briefje afgeven met „Welkom, welkom“ erop. Volkomen in overeenstemming met de overduidelijk gebleken volkswil natuurlijk.

In Nederland deed men echter beter. In meer dan één opzicht. Ten eerste bracht de anti-raketten betoging zo maar eventjes 550.000 demonstranten op de been. Geptesteerd werd er tegen de mogelijke plaatsing van 48 Tomahawk-kruisraketten met kernkoppen in Woensdrecht. Er was besloten dat een Amerikaanse eenheid, de *486 Tactical Missile Wing (TMW)* van de

Militaire domeinen en een vriendelijke uitstraling, het is echt niet te rijmen.

USAF, daar zou neerstrijken. Die zouden dus de gewraakte *Ground Launched Cruise Mis-*

sile (GLCM) meebrengen. Er werd daartoe een nieuw en zeer zwaar beveiligd complex voor de eenheid gebouwd. De ironie wilde echter dat toen dit gereed was het *INF-verdrag* werd gesloten. Dit maakte de hele peperdure infrastructuur totaal overbodig. De gebouwen bestaan nog steeds en ze worden ook nog gebruikt. Door de bedrijfsgroep IVENT (Informatievoorziening en Technologie) van het Commando Dienstencentra voor de opslag van backup informatie.

Voorheen had het Kabinet-Lubbers II, beïnvloed door de protesten, slechts voorwaardelijk met het Navo-dubbelbesluit ingestemd. Er werd twee jaar uitstel bedongen. Nederland zou de kruisraketten plaatsen indien de Sovjet-Unie op 1 november 1985 meer dan 378 SS-20 kernraketten zou hebben geïnstalleerd.

In 1987 werd in de onderhandelingen tussen de Verenigde Staten en de Sovjet-Unie een doorbraak bereikt. Op 8 december 1987 werd het INF-verdrag getekend. Als gevolg hiervan werd Nederland van de vijf beoogde landen het enige waar nooit kruisraketten zijn geplaatst.

Woensdrecht raakte dus niet besmet met die nucleaire ondingen. In België laait zo nu en dan de discussie nog eens op of er al dan niet kernkoppen liggen/staan in Kleine-Brogel. Dan klimmen nog eens wat demonstranten over het prikkeldraad. Waarna de politiehonden ook eens hun vermaak krijgen door wat lappen uit broeken en achterwerken te happen. En de wapenstok mept vrolijk op de lijven en koppen van de linkse rakkers en ander loslopend gespuis. Een politicus die wat leunt op die linkse strekking, als een kreupele op een kruk, en die je anders nooit hoort of ziet, laat zich dan voor het oog van de camera's al eens arresteren. Exposure, man, exposure! Waarbij de vraag of ze er nu al dan niet zijn, die kernkoppen, nog altijd onbeantwoord blijft.

Het is nu allemaal geschiedenis en achterhoedegevecht. De Sovjetunie viel uiteen en nu komen de inwoners van hun vroegere satellietstaten die naar het Europese lidmaatschap hengelen in onze huizen inbreken en koperen bovenleidingen stelen van de reeds armlas-tige Nationale (!) Maatschappij van Belgische Spoorwegen (NMBS). Hebben is hebben en krijgen is de kunst.

Natuur dregt te Woens

Ossendonk behoort dus tot de gemeente Woensdrecht. Die gemeente ligt in het uiterste zuidwesten van de Nederlandse provincie Noord-Brabant. Tegen de grens met Zeeland en de Belgische provincie Antwerpen. Prominent aanwezig op het grondgebied van Woensdrecht is ook de merkwaardige *Brabantse Wal*.

De lettergreep „woens“ uit de naam Woensdrecht zou wel eens afkomstig kunnen zijn van de oppergod Wodan uit de Germaanse mythologie. Daarmee heeft de plaats dezelfde etymologie als Woensel (Wodansbos) en woensdag. Van het „drecht“ kennen we ondertussen al de betekenis. Er werd hier destijds in de buurt nogal wat doorwaad, blijkbaar. Het pootjebaden moet toen wel een nationale sport geweest zijn.

Zoals ik al zei had ik het me vooraf nauwelijks gerealiseerd, maar de wandeling liep de hele tijd vrij dicht tegen de grens met België. Niet dat ik het niet kon weten want een eerdere wandeling vanuit het Nederlandse Putte had me al kennis laten maken met het grensoverschrijdende *Grenspark De Zoom - Kalmthoutse Heide*. Nog maar kort geleden stond de heide in Kalmthout in vuur en vlam. Spijtig genoeg letterlijk. Het blussen verliep met veel problemen. De aanhoudende droogte en de soms aanwakkerende wind lieten het smeulende kruid telkens weer opvlammen. Door de recente regens is dat gevaar nu geweken en is de Kalmthoutse Heide gedeeltelijk weer toegankelijk voor het publiek. Maar de vernielingen zijn reusachtig. Aan de Nederlandse kant is er weliswaar een verhoogde paraatheid geweest maar branden hebben er zich niet voorgedaan. Het hele gebied waar deze wandeling doorheen ging was dus volkomen ongeschonden.

Het Grenspark De Zoom - Kalmthoutse Heide ligt op het grondgebied van de gemeenten Woensdrecht, Kalmthout en Essen.

Het Grenspark biedt veel afwisseling aan de wandelaar die er doorheen trekt. Bos, heide,

Morgenstond in het Ossendrechtse bos.

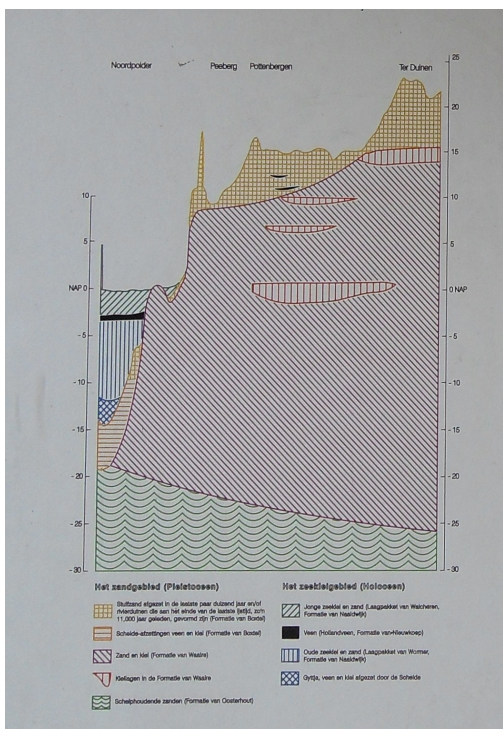
stuifduinen, een groot aantal vennen en mountainbikers. De vennen lagen hier en daar, de venten waren overal. Al moet ik zeggen dat iedereen opvallend hoffelijk bleef. De vennen presenteerden zich niet op hun best. De recente droogte had er voor gezorgd dat het waterpeil nog altijd ver onder het normale was. In sommige bossen was het duo plas en modder hier en daar toch weer aanwezig zij het dan enkel op de laagst gelegen punten. Het zwaartepunt van het gebied ligt in Vlaanderen met de druk bezochte Kalmthoutse Heide. Het Nederlandse deel bij Huijbergen, waar ik dus vooral gewandeld heb, is veel rustiger. Hetgeen ik zonder meer kan beamen want gedurende grote stukken van het traject liep ik helemaal alleen. Slechts vergezeld door het geruis van de bomen en nu en dan eens de roep van een vogel. Al zijn deze laatste, na het broedseizoen, niet meer erg geneigd om in gezang uit te barsten. In het gebied liggen ook enkele landbouwenclaves met weilanden. De verscheidenheid in planten en dieren is groot. Bijzonder schijnt het grote aantal insecten te zijn dat in het gebied voorkomt. Hoewel de grootste concentratie insecten die ik aantrof een groep dikke vliegen was die zich aan een redelijk verse paardenstront te goed schenen te doen. Iedereen moet leven, nietwaar, en elk zijn meug.

Wal zonder stuurlui aan

Je zou het in dit hoofdzakelijk vlakke land niet direct verwachten maar hier in de zuidwestelijke punt van Brabant zijn er plaatsen met een zeer uitgesproken reliëf. Een lange rij flinke duinen die samen de Brabantse Wal uitmaken. Het meest opvallende daaraan is de *steilrand*: een abrupte overgang van de hoger gelegen zandgronden naar de lager gelegen zeekleipolders. Deze steilrand slingert zich van Ossendrecht langs Hoogerheide, Woensdrecht, Heimolen, Bergen op Zoom en Halsteren tot de Markt van Steenberghe. Dit is iets zo bijzonder dat het is aangemerkt als aardkundig waardevol gebied. Dit aardkundige erfgoed zijn dus bodemkundige, geologische en geomorfologische verschijnselen die de ont-

De steile kant van de Brabantse Wal

Een doorsnede van de bodemopbouw

staansgeschiedenis van het landschap weerspiegelen. Die geschiedenis gaat traceerbaar duizenden en zelfs miljoenen jaren terug. Het is een geschiedenis waarin het water, de wind en de mens vorm gegeven hebben aan het landschap.

Van oorsprong zijn deze „bergen“ land- of rivierduinen. Daar zit de nabije Schelde uiteraard voor iets tussen. Aan het einde van de laatste ijstijd, zo iets als 10 000 jaar geleden, moet het klimaat hier koud en droog geweest zijn. De Schelde was toen een brede, ondiepe rivier die gedurende een hele tijd van het jaar droog viel. Daardoor kreeg de wind vrij spel om het droge zand van de bedding op te waaien tot stuifduinen.

Het zand van de rivierduinen kan onmogelijk vruchtbaar genoemd worden. Daardoor is er op de hoogten ook nooit veel landbouw geweest. De mens gebruikte de duinen lange tijd als heide. Dat gebeurde echter wat te intensief en door overbegrazing en afplaggen kwam het zand weer bloot te liggen en het ging weer aan het stuiven. Dat zag men uiteraard met lede ogen aan want het opwaaiende zand bedekte wel

eens de betere cultuurgronden en verstikte de planten. Om dat tegen te gaan werden de duinen beplant op de wat vochtiger plaatsen met eiken en andere loofbomen. De houtwal-

len die zo ontstonden hadden als bijkomend voordeel dat ze ook nog brandhout leverden. Later, in de 19^e en 20^e eeuw, maakte het naaldhout hier zijn entree, met grove- en Corsicaanse dennen. Zo zijn de huidige bossen ontstaan.

De duinen hebben een naam gekregen. De Overberg, Nootjesberg, Schoelieberg en de Pilberg. En, niet te vergeten, de Tiestenberg. Deze laatste komt aan zijn naam door de eigenaar van een nabije kampeerboerderij die Tiesten Nelen heette. Tiesten? Het klinkt wel heel erg „Vlaams“.

Het hoogste punt op de Brabantse Wal is de Hoogenberg bij Putte (39,1 meter boven Nieuwe Amsterdams Peil, NAP). De lager gelegen kleigronden zijn vooral in gebruik voor de landbouw. Hier en daar liggen er ook nog resten van vroegere kreken. Het laagste punt van de rij is het Steenbergsch Oudland. Op 1,5 meter onder NAP).

Aan de voet van de Brabantse Wal ligt verder, bij Bergen op Zoom, het Markiezaatsmeer. Dat is een door de Deltawerken afgesloten deel van de Oosterschelde.

Don't fence me in

Vermits de rust- en controlepost in de kantine van het militaire domein in Huijbergen was en wij daar drie keer moesten passeren, moest er ook drie keer langs de onsympathieke afsluiting van het militaire domein gewandeld worden. Daar bleef het niet bij want ook langs de afsluiting rond de Vliegbasis Woensdrecht ging het pad. Alweer meer dan één keer. Niet bepaald het meest aantrekkelijke deel van de wandeling. Bovendien eindigde het pad bij Woensdrecht in een kaarsrechte, vervelende trip naar een industriegebied over een baan die de Kooiweg bleek te heten. Hetgeen ik wel toepasselijk vond met al die open kooien vlakbij. Maar alweer had ik het verkeerd voor. De naam van die straat en verder ook van de nabije heide, komt van een eendenkooi die daar vroeger moet geweest zijn!

Een bewaard gebleven en zelfs gerestaureerde Flak-Stellung

Nu zullen er hoofdzakelijk wel andere dingen vliegen dan eenden want het heet dus een vliegbasis te zijn.

De Kooiheide ligt langs dat vliegveld Woensdrecht. In het wandelgebied bevindt zich ook het waterpompstation van Delta Nutsbedrijven. Hier en daar hoort men onder grote zwarte deksels het constante geruis van water dat verpompt wordt. De Nutsbedrijven beheren het gebied. Het pompstation heeft 22 grondwaterbronnen waaruit het water van zo'n 200 meter diepte wordt opgepompt.

In 1934 werd het veld voor het eerst gebruikt als zweefvliegveld en als oefenterrein voor de *Militaire*

Luchtvaartafdeeling (LVA).

In de Tweede Wereldoorlog kwam het vliegveld in handen van de Duitsers. Dat ijverig volkje sloeg direct aan het bouwen. Zo kwamen er in de buurt commandoposten, verblijven voor Fritz Soldat en verdedigingswerken. De bunkers werden zo opgevat dat ze bestand waren tegen aanvallen vanuit de lucht. Al zullen er nog niet al te veel geallieerde vliegers gek genoeg geweest zijn om die basis aan te vallen waar zoveel vijandelijke toestellen gereed stonden.

Er waren oorspronkelijk acht bunkers. Met de „*Flugzeug Abwehr Kanone*“ (FLAK) werden de overtrekkende bombardementsvliegtuigen, op weg naar Duitsland, onder vuur genomen. Van de acht Flakstellungen zijn er vier bewaard gebleven.

Het geheel was behoorlijk doordacht uitgevoerd. Boven de bunkers was een rond platform voorzien waarop het luchtafweergeschut stond. Met een draaischijf kon dat snel naar alle richtingen gewend worden. Het zoeklicht dat bij nacht de vliegtuigen in zijn dikwijls fatale bundel vatte, werd uit de onderste opslagplaats gereden en naast de bunker opgesteld. Er was een verbinding met het munitiedepot dat men, verstandig, wat verderop had ingeplant. De bunkers waren met elkaar verbonden door een onderaards gangenstelsel. De Duitse militaire plannenmakers hadden zelfs waterreservoirs voorzien voor bluswater. Mocht het zijn dat de boel in de fik ging, door vijandige aanvallen of door eigen schuld, dan had men dat water geredelijk bij de hand.

Na de bevrijding in december 1944, was Woensdrecht het vliegveld waar de eerste Nederlandse vliegers landden.

Na de oorlog werd de Elementaire Vlieger Opleiding (EVO) er gevestigd. Deze werd in de jaren '50 van de vorige eeuw met een technische werkplaats uitgebreid. De firma Avio-

landa vestigde zich daar. Later werd deze firma het huidige Fokker Services.

In 1968 kreeg Woensdrecht de indicatie „*slapende vliegbasis*“. Dit betekende dat er geen operationele vliegbewegingen plaatsvonden en dat het veld slechts incidenteel werd gebruikt. Slapen deden ze daar blijkbaar nog steeds want ik heb er geen enkele beweging gezien. Niet op de grond, noch in de lucht. Zelfs geen zweefvliegtuig of een modelvliegtuigje.

Te Huij op de bergen

Hoewel het er zich zo ongeveer tegenaan

schurkte, lag de militaire basis waarvan we de kantine mochten betreden niet in Woensdrecht zelf maar op het grondgebied van de deelgemeente Huijbergen. Curieuze naam voor een dorp met een kennelijk lange geschiedenis. Een naam die mogelijk afgeleid is van het Germaanse woord „*hoi*“. Dat moet dan „*waterig gebied*“ betekend hebben. Wanneer iemand je dus in het vervolg groet met „*hoi*“ dan mag je die persoon vuil aankijken. Rond het jaar 1000 was het hier woest en leeg. Een vochtige wildernis. Veel volk zal er hier niet gewoond hebben en wie er wel bleef zal wel van het ruige soort geweest zijn. Misschien dat ze leefden van visserij en van primitieve landbouw. Met als bijverdienste occasioneel wat struikroverij. Dat laatste afhankelijk van het schaarse aanbod aan reizigers en vreemdelingen. Volgens een lokaal geschiedkundige waren het de Wilhelmiëten die uit Den Bosch kwamen om hier iets van een nederzetting te maken. Hij baseert dat op schriftelijke bronnen die verslag doen van een civiele procedure in 1349. In dat jaar bouwden de Wilhelmiëten illegaal een hoeve op een stuk grond dat eigendom was van de abdij van Tongerlo. Die plek ligt nu het centrum van Huijbergen. De abdij was daar zeer ongelukkig over en indachtig de ijzeren wet dat men zijn naaste moet beminnen zoals zichzelf, de andere wang aanbieden en zo, hebben ze dat niet over hun kant laten gaan. Een andere bron laat echter vermoeden dat de Huijbergse monniken uit Biervliet kwamen en dat hun aantal versterkt werd met een paar broeders uit Den Bosch. Hoe dan ook, er ontstond ruzie tussen de Wilhelmiëten en de abt van Tongerlo. Later is het conflict altijd blijven voortduren. Dat kwam vooral doordat Huijbergen een grensgeval was. De grens tussen het Markiezaat van Bergen op Zoom en het gebied van Tongerlo ging dwars door het dorp. In 1263 besloot de heer van Breda, Hendrik IV, het westelijk gebied in leen te geven aan Willem Heusche Bollaert met de opdracht het grotendeels nog woeste streek te cultiveren en zodoende daar het aanwezige tuig te verjagen. Het oostelijk deel viel daardoor dan onder de abt van de Norbertijnenabdij van Tongerlo. Alles bij elkaar dus stof genoeg voor menig grensconflict.

Het bepalen van de juiste plaats van de grens leidde soms tot hilarische taferelen. Zoals

toen in 1349 de rechters bovenop het nog op de grond liggende gebinte van een huis in aanbouw gingen zitten om uit te maken of dat huis onder het gezag van Tongerlo dan wel van Huijbergen zou vallen. In principe was het niet moeilijk: de grens was een zuiver rechte lijn dwars door Huijbergen. Het zicht op de zaak werd echter belemmerd door de aanwezige duinen en hoe bepaal je dan waar die rechte lijn juist ligt? Zo liepen op de duinen mannen met vuurpotten aan lange stokken te zwaaien om de rechter een concrete indicatie te geven.

Eeuwenlang beheerste het klooster van Wilhelmiën het leven in Huijbergen. De kerk was er niet alleen religieus dominant, maar oefende ook, als eigenaar van de grond, de wereldlijke macht uit. Het klooster kon, bijvoorbeeld, als straf dwangarbeid opleggen. Daar hadden ze de Schoelieberg voor. De naam zegt het zelf: daar mocht het schoelje het land gaan ontginnen.

Er is met de grens in en rond Huijbergen nogal wat gerommeld. Rond 1820 kwam een nieuw systeem voor het bepalen van de grondbelasting in voege. Toen is men bij het opmaken van de documenten voor het bepalen van de gemeentegrens uitgegaan van de gronden die vóór 1795 grondbelasting betaalden aan de Raad van Staten in Den Haag.

De Johanna in Huijbergen

Die gronden strekten zich echter een heel eind binnen het rechtsgebied van Tongerlo en Belgisch Brabant uit. Dat was zo gekomen door een aantal veranderingen en overdrachten die veelal niet gedocumenteerd waren. De gemeentegrens van Huijbergen was ook nog eens de provinciegrens tussen Noord-Brabant en Antwerpen. In de periode tussen 1830 en 1843 werd die grens zowaar zelfs staatsgrens. Ook nu nog komen er in deze hoek soms rare grenstoestanden voor. Zo loopt de grens soms midden over straat waardoor de rijweg Nederlands is en het fietspad eraanast Belgisch. Dan zal die rijweg wel goed verzorgd en onderhouden zijn en het fietspad een regelrechte ramp. Zo hoort dat, het zijn culturele verschillen.

O Johanna

Er lagen niet al te veel monumenten op mijn weg door bos en hei. Ze waren er wel, zoals ik later uit de documentatie kon leren, maar ik kwam er niet aan voorbij. Of ik heb ze gemist. Wat ook best mogelijk is. Eén uitzondering nochtans: een windmolen.

De Johanna of Hollandsche Molen is een ronde stenen molen aan de Bergsestraat te Huijbergen. Dat mooie stuk industriële archeologie is in 1862 in opdracht van Petrus Johannes Backx gebouwd. Op aanraden van de pastoor van de plaatselijke parochie nota bene. Die wilde mordicus een molen in zijn parochie hebben. Wat hem daartoe dreef, dat weet ik niet. Tenzij hij hosties wilde bakken van eigen bloem. Je weet maar nooit.

De bouwvergunning die voor de Johanna werd verleend, vermeldde ook het gebruik als oliemolen. Het is mogelijk dat de molen ook als zodanig ingericht en gebruikt is geweest.

Er bevond zich ook een zaagwerk in de Johanna. Tijdens de Tweede Wereldoorlog werd de molen in elk geval gebruikt om graan te malen.

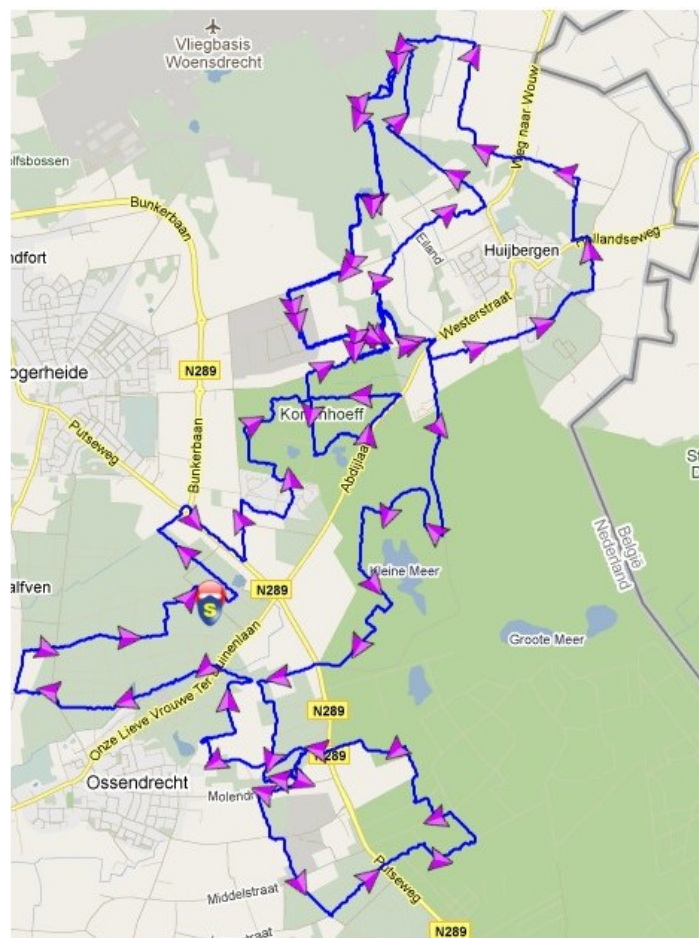
In de zestiger jaren van de twintigste eeuw raakte de molen in verval. Hij werd in 1966 aan de gemeente Huijbergen verkocht en gelukkig nam die het initiatief om hem meteen te laten restaureren. In 1967 is de molen dan weer maalvaardig gemaakt. Hij wordt tegenwoordig regelmatig door vrijwillige molenaars in bedrijf gehouden.

Op naar het zuiden

„Geniet van echte gastvrijheid en een goede maaltijd bereid van verse producten. Om zaken te doen of om te ontspannen. Het abdijcomplex is met respect voor de authentieke stijl gerenoveerd tot een vriendelijke en moderne plek waar aandacht voor de gast centraal staat. Uw verblijf bij De Volksabdij wordt een tijd waar u nog vaak met een goed gevoel aan terugdenkt.“

Hmmm... ik zal er waarschijnlijk niet lang genoeg gebleven zijn om die unieke sfeer ten volle op mij te laten inwerken. Ik heb er dus weinig van gemerkt.

Op weg naar huis had ik mijn ziel en zaligheid in handen van de moderne technologie gelegd om als gids te dienen. Waarop Tom Tom verkoos om me uitgebreid voor de gek te houden. Zodat ik in de stad Antwerpen van de ene in de andere omleiding terecht kwam. Die allemaal even slecht of niet waren aangegeven. Tot mijn grote vreugde heb ik dus drie kwartier door de stad kunnen toeren zonder dat ik een uitweg uit dat labirint zag. Dat ik uiteindelijk toch terecht ben gekomen heb ik te danken aan mijn burgerlijke ongehoorzaamheid. Ik heb namelijk enkele verbodstekens straal genegeerd. Ja, ja, misdaad loont wel degelijk. Ze hebben daar in Antwerpen sinds kort het Museum aan de Stroom, het MAS. Voor de sadisten van Openbare Werken kunnen ze misschien eens denken aan het MAF?

De track van deze wandeling

Wandelaria

Ik heb me voorgenomen om in het vervolg de algemene informatie, eventuele volksverhalen, anekdoten en ander volksvermaak afzonderlijk te houden van de „wandeltechnische“ aspecten van de tochten. Onder het bovenstaande kopje. Wie niet geïnteresseerd is in diverse aspecten van het wandelen zelf en de eventuele tribulaties die de wandelaar (in casu: ik) doorstaat, die kan dit gedeelte gerust overslaan. Het bevat toch alleen maar gemekker of gejuich en de hele scala van appreciaties daartussen.

De wandelclub die deze tochten op de kalender had gezet noemt zichzelf „*De Wandelende Krabben*“. Ik weet niet zeker of ze zich niet vergist hebben en dat het eigenlijk „De Wandelende Krabbers“ moet zijn. In de betekenis dan van onbekwame dilettanten. Ofwel is hun naam toch van toepassing en hebben ze de bewegwijzering zijdelings bewegend uitgezet. Die was namelijk zeer grondig knudde. Waar aanwezig was de uitpijling niet zelden onvoldoende en soms zelfs totaal misleidend. Het gebruik van papieren pijlen die veelal omslachtig rond paaltjes waren gewikkeld droeg niet bij tot een duidelijke wegaanduiding. De aanduidingen als RD (rechtdoor), LA (linksaf) en RA (rechtsaf) op de pijltjes zelf waren totaal irrelevant. De nodige informatie wordt immers al doorgegeven via de richting waarin de pijl wijst. Vooropgesteld dat die pijl dan duidelijk zichtbaar is. Wanneer een pijl vertikaal naar boven wijst is het niet moeilijk uit te cijferen dat de looprichting rechtdoor is. Waarom verder zo'n rechtdoor pijl is opgehangen waar binnen de tien meter verder naar links of rechts moet afgeslagen worden, dat gaat me boven de pet.

De aangegeven afstand van 42 kilometer klopte van geen kanten. Volgens mijn eigen GPS was dat namelijk 47,73 kilometer! Al moet ik opmerken dat daarin een paar maal verkeerd lopen zijn inbegrepen. Bovendien is die wandel-GPS ook niet onfeilbaar. Maar afgaande op mijn ervaring ben ik veel te lang onderweg geweest om „slechts“ 42 kilometer afgelegd te hebben. Kwam het misschien alweer door de luizige bewegwijzering dat ik ergens mislopen ben en argeloos een ander circuit ben beginnen volgen? Het is niet uit te sluiten.

Er zijn naar verhouding niet al te veel wandelaars op deze tochten afgekomen. De score stond om twaalf uur op ongeveer 660 deelnemers. Weinig. Misschien dat eerdere slechte ervaringen sommigen ervan weerhouden hebben nog eens naar Ossendrecht af te zakken? Misschien moeten ze bij de Krabben maar eens in eigen hart kijken. En dan niet zijdelings maar rechttoe, rechtaan. Of krabben wanneer het gaat jeuken.

UBI MEL IBI FEL

© 2011 Michel Christiaens